

Om Oxens ondartede Lungesyge og Midlerne til at fikke os imod samme.

Foredrag i det kgl. Landhuusholdningsfællesskabs Møde den 5te Marts
1862 af Professor, Veterinairphysicus Eschering.

Oxens saakaldte ondartede Lungesyge maa, som en Landeplage, antages at være almindelig bekjendt blandt oplyste Agerbrugere. En videnskabelig Forklaring over denne Sygdoms Væsen ligger udenfor min Hensigt med disse korte Bemærkninger, ved hvilke jeg ønsker at forsøge Opmærksomheden for den os steds mere truende Fare og for de Midler, ved hvilke vi fikke os bedst imod Sygdommen. Dette Anliggende trænger meget til Støtte hos den Stand, hvilken det nærmest berører; thi den største Fare beroer paa Uigegyldighed for Faren selv.

Sygdommen tilkjendegiver sig især som en noget langsomt fremskridende smitsom Lungesforhærdelse (en Art Hepatisation), som gjør den angrebne Deel af Lungen uskicket til at aande, og truer eller tilintetgjør Dyrets Liv, naar en stor Deel af Lungerne antager denne syge Tilstand.

Sygdommen er i sin Natur særdeles forskjellig fra den under Navn af orientalsk Dvægpest bekjendte Sygdom, der steds har været frygtet som et af de værste Onder, der kunne hjemsoge et Land. Den afviger ogsaa meget fra vor almindelige (tuberculøse) Lungetæring hos Oxen, der isørigt medfører mange Tab. Oxens ondartede Lungesyge staaer vistnok for Mange

som en Sygdom, der i Ondartethed kun har lidet at betyde i Sammenligning med den saakaldte Dvægpest; men i Virkeligheden er det ikke saaledes; Forholdet turde snarere være omvendt. Det er mig ubekjendt, at den ondartede Lungesyge har forladt de Steber, hvor den har rodfæstet sig, og den er slet ikke kræsen i Valget af sit Opholdssted; den orientalske Dvægpest har derimod større Banfælighed i at leve udenfor det egentlige Hjem og man har endnu ingen Erfaring for at den har været af Varighed i fremmede Lande; hvilket maa søges, ligesaameget i dens egen Natur, som i de Foranstaltninger, ved hvilke man har søgt at holde den i Straffe. Jeg har ingen Tvivl, om at en Undersøgelse over de Udelæggelser, som ere afstedkomne ved disse tre Sygdomme udenfor Asien, vilde blive til Gunst for Dvægpesten. Denne korte Sammenligning turde egne sig til at vise, i hvilken Grad jeg betragter Drens ondartede Lungesygdom som en Landeplage.

Denne Sygdom har i Løbet af det sidste Aarhundrede erobret en stedsvis større Tummelplads. Fra Midten af Europa udbredede den sig først til Fastlandet i forskjellige Retninger, og blandt de andre Verdensdele blev Asien først angreben, hvorhen den søgte Veien gennem Rusland. — Det er en Kjendsgjerning, at de mere isolerede Lande fortrinsviis ere blevne skaanede under Sygdommens Fremadstriden. England synes ikke at være bleven hjemløst af den førend i de to sidste Decennier, og den er først i den nærmeste Tid optraadt i Amerika og i Australien. I Februar 1860 herskede den i stor Udstrækning i Omegnen af Boston og havde en ondartet Character, men et langsommere Forløb end sædvanligt er i Europa. Vignende fandt Sted i Newjork. I Australien har Sygdommen ei heller viist sig førend den i 1860 optraadte i Melbourne. Skandinavien hører ogsaa til de Lande, som længst bleve forskaanede for Sygdommen, og skjøndt den her har gjort nogle gjentagne Angreb, lykkedes det dog hidtil at afværge dens varige Ophold. For at kunne forstaae den forholdsviis langsomme Udbredelse af Sygdommen, naar denne forudsættes at

være skeet ved Smitte, maa man være kjendt med, at den i sin første Optraeden blev forvevlet med den orientalske Dvægepest og blev imødegaaet med de samme indgribende Foranstaltninger, som endnu benyttes mod dette Onde. Dette skeete endnu paa sine Steder i indeværende Aarhundrede. Herved blev sikkert Sygdommens Fremfribden opholdt i længere Tid. Det er indlysende, at den steds i alle Retninger tiltagne Samfærsel maa begunstige en smitsom Sygdoms Udbredelse, og dette forklarer, at Drens ondartede Lungesyge tiltog i de sidste Decennier i steds vovende Grad. Man finder endnu bestandig enkelte Sagkyndige, som ikke tør nægte Muligheden af Sygdommens Nydannelse under uforklarlige begunstigende Forhold, men de fleste Sagkyndige ere dog nu almindelig enige i, at den er overordentlig smitsom og at dette er den væsentligste Aarsag til Sygdommens store Udbredelse og medfører særdeles Vanskelighed ved dens Undertrykkelse. I Tydskland, hvor man, under Sygdommens almindelige Forekomst, har været meget tilbøielig til at antage en gjentagen Udvikling af samme uden Smitte, har nylig een af de meest anseete Dyrlæger, Dr. Haubner (i Zeitschrift für deutsche Landwirthe, XII Aargang) udtalt sig herimod ved den Bemærkning, at dens Selvdækling i al Fald er yderst sjelden. Engelske Dyrlæger meddele Beretninger om de i Australien og Amerika trufne og paatænkte Forholdsregler mod Smitteens Udbredelse ved at anstille Betragtninger over det, der i denne Henseende er forsømt i England, hvorved Sygdommen fik Leilighed til at gribe stærkt om sig.

Blandt de Omstændigheder, som begunstige Sygdommens Udbredelse og Varighed maa ikke forglemmes dens snigende Forløb og dens skjulte Natur. Dvæget kan i Maanedes være angrebet af Sygdommen uden at Vægsfolk bemærker den og selv for den Sagkyndige er det yderst vanskeligt med Sikkerhed at bekræfte Sygdommens Tilstedeværelse i Besætningen, førend den er godtgjort ved Obduction. Hvor meget dette Forhold bidrager til Sygdommens Udbredelse og vanskeliggjør

Foranstaltninger herimod, maa være indlysende for Enhver; og dette Forhold er det, som især paakalder stadig Narvaagenhed og opfordrer Dvægbesætningernes Eiere til at yde Foranstaltningerne imod Sygdommen af mulig Understøttelse.

Det er vanskeligt at angive med Sikkerhed de med denne Sygdoms Optræden forbundne Tab, men man kan uden Overdrivelse sige, at de ere umaadelig store. Paa de Steder, hvor Sygdommen hører hjemme, har neppe noget andet Onde paaført større materielle Tab end denne, og den tilkommer en bethydningsfuld Plads ved Beregninger over Afvevling i Velstandskilderne og i Folkets Velvære, da Dvæget i denne Henseende har første Rang næstefter Jordens Afgrøde. Ethvert tabt Stykke Slægtevæg er omtrent liig Fødemidlerne for et Menneske i et Aar, og der er stedse snarere Mangel end Overflod af Næringsmidler. I Regjeringskredsen Düßeldorf skal i 1832—1840 være gaaet over 10,000 Dvæghøveder tilgrunde af Sygdommen. Paa samme Tid leed Holland et Tab, der anslaaes til 4—5 Millioner Rigsdaler. For i denne Henseende at anføre nogle Tal fra den nyere Tid skal jeg nævne at Haubner (l. c.) anslaaer Dødeligheden til omtrent 40 pCt., idet han antager at Halvdelen ofte gjennemfyges og at 20 pCt. bliver ganske fri.

Ifølge Meddelelse i 1860 fra den belgiske Central-Forening for Landvæsens-Sager seer man, at Dvægfedere og Andre i Belgien ved tvungent Salg af lungesygt Dvæg tabe aarlig omtrent 2 Millioner Francs og at Statskassen desuden aarlig udgiver mere end 100,000 Francs i Skadeserstatning for nedslaaet Dvæg. I Nederlandene angives Tabene endnu at være uhyre, og efter Beretning af den franske Commission, som varetager Lungesygen, have 217 Menigheder i Departementet du Nord i 19 Aar haft et Tab ved Sygdommen, der anslaaes til 52 Millioner Francs. Det er naturligviis ikke alene Tabet af de døde Creature, som gjør Udslaget; det formindskede Udbytte af Besætningen under Sygdommen og bennes Følger er neppe af mindre Betydning. Paa

Udskaarde, hvor Driften fornemmelig dreier sig om Dvægholdet, kan Sygdommen let ødelægge den vindfibeligste Huusbonde og den kan virke i høi Grad forstyrrende paa Agerbruget. For dem, som kunne taale det materielle Tab, er Sygdommen ikke bestomindre et stort Onde ved Sorgen over Dyrenes Lidelser og de uvante Dødsfald. Jeg har under dette Forhold selv paa flere Steder været Vidne til saa megen Bekymring for Sygdommens Skyld, at den hos mig har efterladt varigt Minde, og det har ofte været tungt for mig at opfylde min Pligt ved Foranstaltninger til Sygdommens Undertrykkelse, thi de tomme Stalde og de tause Folk vare lydelige Beeflager.

Man maa ikke troe, at Sygdommen taber i Ondartethed ved at acclimatiseres; man har mange Exempler paa, at den gjentagende i samme Land er optraadt med et meget forstærket Tillob — som Epizooti; i Belgien, navnlig i Østflandern, skete det endnu i 1858 og 1859; for Baiern angives Retsdistriktet T at være bleven stærkt hjemløst fra Septbr. 1859 til Juni 1860. Det sees af sidste Angivelse, at man gjerne vil skjule saadanne Begivenheder, men leilighedsviis kommer Sandheden dog for Dagen.

Lægekunsten formaaede hidtil ikke at ubrette Noget af Betydning for det allerede af Sygdommen angrebne Dyr. Der angives vel mange, selv useilbarlige Lægemidler imod den udviklede Sygdom, men de fortjene efter min Overbeviisning ingen Tillid, og jeg bestrygter ikke at finde Modsigelse heri fra sagkyndig Side. — Som bekjendt forsøgte man allerede for omtrent 10 Aar tilbage at forebygge og mildne Sygdommen ved Rødning; denne Fremgangsmaade er siden den Tid bleven meget almindelig anvendt og tilbøis paabuden paa de Steder af det europæiske Fastland, hvor Sygdommen havde varigt Dphold; der har altsaa været tilstrækkelig Tid og Leilighed til at prøve Nytten af dette Middel. Man er vel endnu ikke ganske enig om den Betydning man skal tillægge Rødningen, men for Diebliffet ansee mange, maaskee de fleste, Sagkyndige den for unyttig og naar

saa er, kan den let blive skadelig, om ikke middelbar saa dog umiddelbar. For kort Tid siden har den af Regjeringen i Belgien nedsatte Commission til at prøve Resultatet af Podning med 5 Stemmer imod 3 udtalt, at Sygdommen gjentagende er optraadt som Epizooti i Belgien i 1858 og 1859 og at Podningen ikke har havt nogen kjendelig Virkning paa denne Recedescents, samt at den ikke er noget sikkert Præservativmiddel mod Sygdommen. Sygdommen medførte i Friesland i 1860 omtrent det dobbelte Tab efterat Podningen var bleven indført der. Den i Anstuelse afvigende Minoritet i berørte Commission bestod af 3 Destillateurer. Jeg har læst at man i Tyskland, hvor Indpodningen var paabudt, har havt flere Exempler paa, at Eierne af Ovæget have bestræbt sig for at tilintetgjøre Virkningen af Podningen. Den kan saaledes ei heller siges at have vundet Almeenhedens Mening for sig. Der er herefter ingen Frelse at søge i Podningen, og om at benytte den ubetydelige Hjælp, den mulig kan yde, kan der i al Fald ikke være Tale, førend Sygdommens Forebyggelse eller fuldstændige Udryddelse i det givne Land har viist sig umulig. — Den fuldstændige Nedslagning af de Besætninger, i hvilke Sygdommen er optraadt, har hidtil paa flere Steder viist sig at være et sikkert Middel imod Sygdommens Udbredelse, saa længe som den endnu kun havde ringe Udstrækning. I Sverrig har man saavel 1848 som 1856 og 1860 Erfaring for sikker Nytte af denne Fremgangsmaade, uagtet Landet paa sine Steder, saasom i Provindsen Halland, skal have været svært hjemsogt af Sygdommen; og vi have selv de bedste Resultater deraf at opvise under Sygdommens Optraeden 1848 i Frederiksborg-Eggen og 1861 paa Thyrstinggaard. Ved Sygdommens første Optraeden i Australien i 1860 betjente man sig ogsaa af dette Middel; man ned slog saaledes blandt flere en Hjord bestaaende af 123 Høveder. I Amerika har man paatrængende forlangt af Regjeringen lignende Fremgangsmaade mod den optraadte Sygdom. I Norge synes man ved Sygdommens første Optraeden i 1861 (paa Aas) at ville slaae sig til Ro

ved Nedslagning alene af de Syge; Tiden vil lære os, om dette har været tilstrækkeligt under de tilstedeværende gunstige Forhold, som man paaberaabte sig. De med den fuldstændige Nedslagning forbundne Tab ere altid store nok, og det er stedse en beklagelig Udvei, men vi have dog for Tiden intet Bedre at sætte istedetfor under Sygdommens begrænsede Optraeden.

— I de Lande, hvor Sygdommen hidtil ikke har viist sig uden at have været paaført ved Smitte, er naturligtviis det sikreste Middel til dens Forebyggelse at undgaae Indførsel af Dvæg fra de smittede Lande; man har derfor ogsaa i flere Lande — rigtignok for en Deel først efter at man ved Skade var bleven klogere — brugt denne Fremgangsmaade. I England har Sygdommen efter al Rimelighed ikke været kjendt førend i Aaret 1842, da det blev tilladt at indføre Dvæg fra Udlandet. I Norge bestod Forbud imod Indførsel af Dvæg fra England, da man i 1861 gjorde en Undtagelse fra Forbuden ved at indføre Ayrshire Dvæg til Agerbrugsskolen paa Aas; man fik da ogsaa strax Sygdommen. Under lignende Forbud i Sverrig i 1856 gjorde en Godsseier sig skyldig i Overtrædelse af Loven ved at indsmugle engelsk Dvæg; Sygdommen udbrød kort Tid derefter i de paagjældende Besætninger, hvis Nedslagning medførte en Stadeserstatning af over 11,000 Rdlr. Til Melbourne blev Sygdommen indført 1860 ved en Ko fra England, som smittede de Høveder, med hvilke den kom i Berørelse, af forskjellig Alder og Alder. Den bragtes i April Maaned 1848 til Frederiksborg ved Stude fra Stiernarp i Halland. At den opstod paa Thyrfstinggaard under Matrup i 1861 ved indført Bretagne-Dvæg, anseer jeg for utvivlsomt. Det kan heller ikke være Tvivl underkastet, at den er bleven paaført Slesvig og Holsteen ved Dvæg fra Udlandet. Da Sygdommen 1843 optraadte i Altona og i det Pinnebergske forbød man Indførsel af Dvæg fra Tydskland til Holsteen og Lauenborg, med mindre det ved Dyrighedsattest fra det paagjældende Sted godtgjordes, at den ondartede Lungesyge ikke herskede der. — Efter Syg-

dommens Udbrud paa Frederiksborg udstedede man strax midlertidigt Forbud mod Indførsel af Hornqvæg eller Dele af samme fra Sverrig. Sverrig affpærrede sig strax fra Jylland ved Sygdommens Udbrud paa Thyrstinggaard. Selv i Australien har man udtalt sig imod Indførsel af Dvæg, førend man er forvisset om at det er sundt. I Mecklenborg-Schwerin har man i omhandlede Anledning under 24de Januar d. A. forbudt Indførsel af Dvæg fra Belgien, Nederlandene, de preussiske Rhinprovindser, Voigtland, samt de preussiske Regjeringskredse Magdeborg og Potsdam. Andre Exempler lade sig uden Vanskelighed paavise. Man er ganske almindelig enig i at sikke sig ved Affpærring mod den østerlandske Dvægpest. Som jeg ovenfor har berørt kan den ondartede Lungesyge betragtes som et ligesaa stort Onde, og man har større Sikkerhed for at Affpærringen yder den tilsigtede Nytte mod sidstnævnte Sygdom end imod førstnævnte, thi den østerlandske Dvægpest avler et Smittestof, der langt lettere end Smittestoffet i den ondartede Lungesyge udbredes ved livløse Gjenstande og det smitter tillige i større Afstand. Der er saaledes ingen Anledning til at opgive Affpærringen imod den ondartede Lungesyge. De med Affpærringen imod Drens ondartede Lungesyge forbundne Ulemper kunne naturligviis være af forskjellig Betydning for de forskjellige Lande. For Lande, hvor Dvægdrift er fremherskende, ville disse Ulemper sikkert være af underordnet Betydning. For saadanne Lande er derimod Affpærring fra smittede Steder især af Vigtighed; den Nytte, som Indførsel af fremmed Dvæg kan have paa Raceforbedringen i saadanne Lande, er meget tvivlsom. Naar man kun kan holde sig fri for Sygdommen, behøver man ikke at befrygte Gjengæld for Affpærringen, thi Dvæg fra sunde Lande vil stedsse være velkomment overalt. Affpærringen imellem smittede og sunde Provindser i samme Land er naturligviis under faretruende Omstændigheder ikke mindre nødvendig end for fremmede Landes Vedkommende; den stærkere Samfærdsel, som finder Sted mellem nærliggende Provindser, opfordrer endydermere til strenge

Forholdsregler. En betingelsesviis Indførsel af Dvæg fra smittede Lande, saafom under Tilveiebringelse af Beviser for at Sundhedstilstanden var god i Dvægets Hjemsted og at Dvægget, siden det forlod Hjemmet, stedsfe har været tilshneladende sundt o. s. v. er vel altid noget mere sikkert end, aldeles fri Indførsel, men jeg lægger dog ikke megen Vægt paa Nyttens af denne Fremgangsmaade, ved hvilken saare mange uberegnelige Forhold komme i Betragtning. Det maa i denne Henseende erindres, at det Dvæg, som ved Indførsel har bragt Sygdommen til Danmark, Norge og Sverrig, var tilshneladende sundt ved Indkjøbet og ved Ankomsten. Den samme Erfaring er gjort paa mange andre Steder. Mere Betydning har derimod en tilstrækkelig lang Afsondring (6 Maanedes) af det fra smittede Lande indførte Dvæg, og om Staten ikke vil betjene sig af dette Sikkerhedsmiddel, maa det i al Fald ligge i Dvægeiernes egen Interesse at iagttage denne Fremgangsmaade. Sligt Dvæg vilde jeg ikke i den første Vinter efter Ankomsten holde i Stald sammen med Stedets Besætning. Grunden hertil er fornemmelig den Erfaring, at tilshneladende sundt Dvæg fra smittede Steder kan udbrede Sygdommen; hvilket naturligtviis finder sin Forklaring deri, at Smitten kan vedhænge det sunde Dyr og at det kan vare længe inden den virkelig tilstedeværende Sygdom opdages. Denne Erfaring kunne vi selv bekræfte. — Friske Gjenstande af sygt Dvæg, saafom fersk Kjød, usmeltet Talg og Huder ere utvivlsomt istand til at udbrede Smitten, navnlig har Landsrets-Veterinair Dr. Gieser i Baiern for kort Tid siden paaberaabt sig egen Erfaring i denne Henseende; men jeg bestrøgter ikke nogen særdeles Fare af nebsaltet Kjød eller Huder, og smeltet Talg turde være aldeles usadeligt. — Ved at raadsørge fremmede Skrifter om Betydningen af de omhandlede Sikkringsmidler mod Sygdommen, maa man stedsfe lægge Mærke til, under hvilke Forhold de bedømmes; saaledes har Veterinairen, Medicinalraad Hering i Stuttgart nylig udtalt sig imod Forbud mod Indførsel af Dvæg, Quarantaine, Forsikkringsanstalter og

Skadeserstatning af det Offentlige; men det kan ikke miskjendes, at han taler om de Lande, i hvilke Sygdommen har rodfæstet sig.

Danmark har heldigviis endnu ikke været plaget af Dzens ondartede Lungefhyge paa saadan Maade, at den har tildraget sig almindelig Opmærksomhed. At den med en Mellemtid af 12 Aar har gjort Angreb i to af Rigets største Provinde, som med Held bleve tilbageviste, synes snarere at have beroliget med Hensyn til den fremtidige Fare, end at virke i modsat Retning. En ubegrundet Tryghed er imidlertid i dette som under alle Forhold i Livet selv den største Fare, og jeg finder derfor Opfordring til at vise den sande Stilling efter mit Beskjendtskab til Forholdene. — Begynde vi da først med Tilstanden i Europa i Almindelighed, da vil neppe Noget her være istand til at paavise et eneste Land, som for Tiden er uberørt af Sygdommen; Sandsynligheden er for, at intet Land er aldeles frit, undtagen vort eget — at det maa siges i en god Tid! — og det er afgjort, at den er almindelig i de Lande, med hvilke Danmark har meget Samqvem, nemlig Tyskland, England og Skotland, og at den paa flere Steder har faaet forøget Styrke i den nærmest liggende Tid. At vi savne tilforladelig Underretning om den sande Tilstand i omhandlede Retning og navnlig om de Foranstaltninger, der fra Regjeringernes Side træffes eller forsømmes mod Smittens Udbredelse, forøger end mere det Farlige og Usikre i vor Stilling. Det er kun ved enkelte, megen Opsigt vækkende Begivenheder — saasom ved Sygdommens Optraeden i de hidtil mere forstaaede Lande, navnlig Sverrig og Norge — at vore egne Embedsmænd i Udlandet kunne meddele Regjeringen tilforladelig Underretning om Tilstanden. I England derimod, hvor Regjeringen saa lidet varetager slige Anliggender, og i Tyskland, hvor man ved Banens Magt er bleven mere ligegyldig for Sygdommen, er det vanskeligt og maaskee umuligt under almindelige Forhold at forskaffe sig sikker Oplysning om Tilstanden, til hvilken man som oftest maa slutte sig fra de spredte ufuldstændige Efterretninger i veterinaire og land-

oekonomiske Tidsfrister. — Faren truer dog nu ikke mindre for vore egne sydlige Landsdele. Jeg befrygter meget, at Sygdommen allerede har saaledes rodfæstet sig i Slesvig og Holsteen, at det neppe vil lykkes, ved den hidtil brugte Fremgangsmaade imod den, at faae den ganske udryddet der. For at godtgjøre denne Frygt skal jeg i korte Træk omhandle Sygdommens gjentagne og tilbeels udbredte Optraeden i disse Landsdele og de til dens Undertrykkelse iværksatte Foranstaltninger. 1843 viste Sygdommen sig, saavidt bekjendt er, første Gang i Altona og i Herstabet Pinneberg. I 1846 troede man at have faaet Bugt med Sygdommen, men den viste sig igjen i Sommeren 1847 paa Altonas Gebeet, og man troede den atter hævet, da den paany i Aaret 1849 tildrog sig Opmærksomhed, og i dette Aar saavel som i 1850—51 angreb flere Steder, Altona, Herstabet Pinneberg, Grevstabet Rantzau og Amtet Kiel. I 1851 viste Sygdommen sig enkeltviis i Hertugdømmet Slesvig og i For sommeren 1852 fandtes den ret betydelig udbredt der; den herskede dengang i Amterne Lønner, Flensborg, Bredsted og Husum samt i Eidersted; i Sommerens Løb udbrød den paa Gaarden Alt-Büll i Dänisch Wohld Distrikt, noget senere paa Dänisch Nienhof i samme Distrikt og i den til Godset hørende By Stohl; i Begyndelsen af 1853 greb den om sig paa Hovedgaarden Birkenmoor i samme Distrikt, og i Løbet af Sommeren 1853 viste den sig i Løgumkloster, samt i Mildsted og Schwesing. I Januar 1854 betragtedes endnu som smittede: en Landsbby i Bredsted Amt, flere Steder i Husum Amt (i Marsken), en Gaard i Eidersted og to Landsbbyer i Flensborg Amt. I Sommeren 1855 blev Sygdommen opgivet som tilstedeværende i Feldhusen og i Stellau i Holsteen; 1856 findes den opført for Altona, Ottensen, St. Margrethes Sogn i Steinburg Amt og flere Sogne i Nord-Ditmarsken, hvor tillige et særdeles betydeligt Antal Høveder, omtrent 800 Stkr., havde været mere eller mindre udsat for Smitten. Med nogle af de sidst berørte Høveder førtes Sygdommen i Slutningen af Aaret til

Eidersted og den var her endnu i 1857. I Holsteen var Sygdommen i 1857 særdeles meget udbredt og dræbende, navnlig paa 48 Steder i 8 Sogne i Nord-Ditmarsken, i Grevskabet Ranzau, i Neumünster, i Steinburg Amt, Uetersen, Horst, Wilster Sogn, Altona, Ottensen, Herstskabet Pinneberg. Med 1858 foresinde vi Sygdommen paa 8 Steder i Eidersted; nye Steder kom hertil og navnlig viste den sig i Garding og i Frederiksstad. — Herefter har Sygdommen holdt sig 15—16 Aar i Holsteen og mindst 8 Aar i Slesvig, og det er meget usandsynligt, at dens Optræden ikke skulde være holdt skjult paa flere Steder i disse Landsdele under en saa betydelig Udbredelse af Sygdommen i et saa langt Tidsrum. Da man nu paany seer den optræde paa flere forskjellige Steder og med stor Styrke i de nævnte Hertugdømmer, bliver det kun lidet sandsynligt, at man virkelig — som det blev antaget — siden 1859 har været den qvit indtil det nærværende Udbrud. Dette Udbrud maa jeg ifølge dets eget Forhold, navnlig den pludselige Optræden samtidigt paa flere Steder, betragte som en Virkning af den i Landene selv skjulte Smitte, thi det lader sig ikke forklare af en i Diebliffet tilført Smitte fra Udlandet, og det er ugrundet at ville udlede det fra en Selvudvikling af Sygdommen. — Jeg er ikke sat istand til at kunne beregne de Tab, som Sygdommen allerede har medført i Hertugdømmerne, men der er vistnok Tale om Hundrede Tusinder og kun ringe Udsigt til at blive Sygdommen qvit. Dette utilfredsstillende Udfald af de mod Sygdommens Udbredelse truffne Foranstaltninger opfordrer naturligviis til at betragte disse noget nøiere, for deraf om muligt at hente Belærelse. — Fuldstændig eller delviis Afspærring fra Tyskland og imellem Hertugdømmerne indbyrdes; Afspærring af de angrebne Besætninger, selv i længere Tid efterat Sygdommen tilsyneladende var undertrykt; Nedslagning af de angrebne Dyr eller af hele Besætninger, i hvilke Sygdommen havde taget Overhaand, samt Straf for at skjule Sygdommen, vare de Hovedmidler, som efter Forstrifterne bleve bragte i Anvendelse. — Enten

maa man nu, efter det foreliggende Udfald, erklære disse Midler selv for utilstrækkelige til at værne mod Sygdommen, eller man maa søge Aarsagen deri, at de ikke have været anvendte paa en efter Forholdene tilstrækkelig betryggende Maade. — Naar vi see hen til, at det hidtil lykkedes os ved fuldstændig Nedslagning af de angrebne Besætninger ganske at undertrykke den gjentagne Gange i Danmark opstaaede Sygdom, bliver det sidstberørte Alternativ det sandsynligste, og navnlig maa det med Hensyn til Nedslagningen ansees tilstrækkelig bekræftet, at det ikke fører til Maalet at indstrænke sig til Nedslagningen af de Kreaturer alene, som øiensynligt ere angrebne af Sygdommen, i al Fald ikke uden en samtidig betryggende Afspærring. Den kortvarige Afspærring mod Tyskland har ogsaa aabenbar været utilstrækkelig til at udelukke den fornyede Smitte fra Lande, hvor den saa godt som stadig hører hjemme, og den nyere Tids livligere Omsetning af Qvæg mellem Slesvig og England, i hvilket sidste Land Sygdommen stadig forekommer, har naturligviis bidraget Sit til Sygdommens Vedligeholdelse. Tilliden til Lægemedlers Virkning imod Sygdommen og Troen paa, at den opstaaer mere ved almindeligt virkende Aarsager end ved Smitte, er i de nævnte Hertugdømmer — selv blandt Dyrlæger — vistnok større end godt foreneligt er med en streng Gjennemførelse af de berørte Hovedforanstaltninger. Dette er forklarligt deraf, at en meget stor Deel af Dyrlægerne ere uddannede i Tyskland, hvor Sygdommen hører hjemme og imødegaaes paa en anden Maade end den, der udfordres i hidtil usmittede Lande. I en talrig Skare af selvvaldede Dyrlæger har man desuden i de nævnte Hertugdømmer en uudtømmelig Rilde til Sygdommens Behandling i Smug, og de autoriserede Dyrlæger, som tillige, ved en mangelfuld Indretning af Veterinairvæsenet, kun ere lidet bundne til det Offentliges Interesse, nødes sikkert ofte i deres Kamp mod Qvæksalverne til en Fremgangsmaade, som de ellers ikke vilde benytte. I Hertugdømmerne findes ligesaa lidt som hos os Dyrlæger, hvis Opgave det er i Di-

stricterne at vaage over Sundhedstilstanden mellem Huusdyrene; Dyrlægenes Pligt indskrænker sig, ligesom hos os, til at gjøre Anmeldelse om de smitsomme Sygdomme, som de forefinde; at iværksætte mindre indgribende Foranstaltninger, f. Ex. det syge Dyrs Afsondring og Rensning af dets Opholdssted; at være raadgivende samt til, imod en tarvelig Dagløn, at varetage de Forretninger, som Politioverigheden overdrager dem. At en saadan Organisation af Veterinærvesenet bliver utilstrækkelig under farlige Forhold maa da ikke undre, og dersom man troer, at en Besparelse af Lønninger til Distriktdyrlæger opveier de under farlige Forhold opstaaende Tab, forregner man sig vistnok i meget høi Grad. Man har enkelte Gange saavel i Holsteen som i Slesvig overdraget det til Lærere fra Veterinærskolen at varetage Sygdommen paa Stedet, men Mangelen af et stadigt overordnet, sagkyndigt Tilsyn paa Stedet maa det vistnok især tilskrives, at Udsalbet af de isvrigt med Opoffrelse iværksatte Foranstaltninger var utilfredsstillende. Veterinærskolen har itide med megen Alvor gjort opmærksom paa denne Mangel, paa hvilken der ei engang kunde hjælpes ved en controllerende og raadgivende Autoritet som det veterinaire Sundhedsraad for Danmark, thi ligesom den tidligere Veterinærskoles Virksomhed i denne Retning i det Hele kun var raadgivende, var Sundhedsraadets Deeltagelse i de veterinaire Anliggender for Hertugdømmerne ogsaa indskrænket dertil, og Forholdene have desuden medført, at den sagkyndige Indsigt fra denne Side blev mindre end den var under den ældre Veterinærskoles Virksomhed. — At virkelig de til Sygdommens Undertrykkelse foreskrevne Foranstaltninger under de berørte Forhold lode meget tilbage at ønske angaaende Udførelsen, derom vidner bl. A. de Sagttagelser, som Lector Stockfleth har gjort paa en Reise i Holsteen i Sommeren 1857, og som han har offentliggjort i Tidsskrift for Veterinærer.

Efter den givne Skildring maa det vistnok indrømmes, at Kongeriget trues meget stærkt, og navnlig fra Monarkiets

egne Provindser, af en Fjende, som har Fordring paa at man viser den alvorlig Opmærksomhed. Der maa efter min Formening kunne gjøres meget store Dpoffrelser i denne Retning, saalænge man kan betragte Fjenden som en fremmed Gjæst. Dette er heldigviis endnu vort lykkelige Lod. Under dette Forhold og fra mit Standpunkt anseer jeg det som Pligt at tilraade ubetinget Forbud mod Indførsel af Dvæg fra de Lande eller de Provindser, i hvilke Sygdommen hersker, og at opretholde det saalænge indtil man har tilstrækkelig Sikkerhed for, at der ikke længer er Fare for Smitteens Dverførelse derfra. Der er vel mange vigtige Ting at overveie inden man bestemmer sig for en saadan Forholdsregel; men forkaster man den, maa man være sig bevidst, at man derved opgiver det bedste Bærn mod Sygdommen. Jeg vil haabe, at man foreløbig ikke vil søge Beroligelse i det stoffende Antagende, at Sygdommen opstaaer hos os uden Smitte, thi under denne Betragtning kan der kun ventes halve Forholdsregler i modsat Retning. Dp-træder Sygdommen ikkebestomindre paany her i Landet, maa den efter min Formening som hidtil med Kraft og forstandig Dpoffrelse strax søges undertrykt fuldstændig ved Nedslagning af de angrebne Besætninger; halve Forholdsregler ville useilbarlig ganste være spildte. En dristig Nedslagning af de angrebne Besætninger møder — som Erfaringen har lært — undertiden Hindringer, og de ville sikkert oftere gjentage sig; de ubeviste Paaastande om at kjende useilbarlige Lægemedler imod Sygdommen, om dens spontane Udvikling, om Podningens useilbarlige Nytte m. m., vil man endnu længe forsøge at skaffe Indpas ved given Leilighed. Det er derfor ikke uvigtigt, at den Stand, som Sygdommen nærmest gaaer ud over, itide gjør sig fortrolig med Nødvendigheden af et saa indgribende Middel, som Nedslagningen af en Eiendoms hele Dvægbesætning, og støtter den paa bedste Maade, naar fornødent gjøres. For den Sagkyndige, som skal lede Forholdsreglerne, er den nærmest paagjældende Stands Anstuelser om disse ikke mindre vigtige end for Regjeringen, thi dersom de stulle kunne

stifte den tilsigtede Nytte, maae de opretholdes af den oplyste Fleerhed. Personlig maa jeg derfor ønske, at Enhver, som maatte have en selvstændig, begrundet Mening om Sagen, og som deri afviger fra min udtalte Anskuelse, vil hytte sig derom. Det maa erindres, at Loven overlader Iværksættelsen af de vigtigste Forholdsregler mod Sygdommen til Regjeringens Beslutning, og den fornuftige Mening om Sagen vil derfor kunne forstaae sig Indflydelse i rette Tid. Paa Spørgsmaal om, hvorvidt man kunde gaae i den fuldstændige Nedslagning af de angrebne Besætninger, vilde jeg foreløbigen svare, at 1 pCt. af Landets Dvægbesætning let gaaer tabt i faa Aar, naar Sygdommen faaer Leilighed til at rodfæste sig, og for Danmark udgjør een Procent — naar Dvægmængden anslaaes til omtrent 1 Million Høveder — 10,000 Creature, der vel kunne ansættes til en Værdi af en halv Million Rdlr. — Den Erstatning, som Loven hjemler for det nedslagne Dvæg, svarer vistnok god Regning for den offentlige Kasse, naar hele den angrebne Besætning kan offres. Jeg betvivler ikke, at den ogsaa stemmer med Eierens Larv. At undersøge, om Erstatningen fra denne Side betragtet burde være større, vilde her føre mig for vidt. Det turde være tvivlsomt, om der er tilstrækkelig Grund til at yde Erstatning af det Offentliges Midler for Nedslagningen alene af de allerede af Sygdommen angrebne Creature. En vægtig Stemme (Medicinalraad Hering i Stuttgart) har udtalt sig imod sidstberørte Erstatning, og jeg tager ikke i Betænkning at slutte mig til denne Mening, naar man ikke mere har Haab om ganske at undertrykke Sygdommen; thi Erstatningen bliver under dette Forhold let en Præmie paa Vigegyldighed for Faren. Det er en Selvfølge, at en omhyggelig Afspærring og saakaldet Desinfection af de smittede Steder er ligesaa nødvendig som Nedslagningen af hele den angrebne Besætning, og jeg anseer det for overflødig at forklare mig udførlig derom ved nærværende Leilighed; dog finder jeg Anledning til at gjøre opmærksom paa, at de hos os gjældende Forrifter om at holde sundt Dvæg i en Afstand af

25 Men fra sygt eller mistænkt Dvæg samt fra smittende Gjenstande i Almindelighed, ifølge senere Erfaringer neppe kan antages at være tilstrækkelig betryggende, ligesom 3 Maanedes og saa maa antages at være en for kort Observationstid med Hensyn til Sygdommens fuldstændige Undertrykkelse i en gjen-nemshaget Besætning. Jeg opgiver ikke endnu det Haab, at den Tid maa være meget fjern eller ganske vil udeblive, da der skal raadslaaes om Midlerne mod den rodfæstede Sygdom her i Landet, og det ligger derfor udenfor mit Diemed med disse Linier at omhandle den Fremgangsmaade, som under en saadant Tilstand vil være den rigtigste; men jeg finder dog Opfordring til at henlede Opmærksomheden paa, at Organisationen af vort Veterinairvæsen frembyder væsentlige Mangler, naar det skal kunne tilfredsstille de Forbringere, som udbredte smitsomme Sygdomme blandt Huusdyrene stille til den offentlige Sundhedspleie. Hovedmanglerne ere, som allerede berørt, 1) at det Offentlige ikke tilstrækkelig har sikret sig Dyrlægernes Medvirkning til Veterinairvæsenets Pleie for Samfundet i Almindelighed, da man ingen Steder har Dyrlæger, som paa det Offentliges Vegne vaage over Sundhedstilstanden blandt Huusdyrene paa en saadan Maade, som ifkun den Sagkyndige, der er nøie bekendt med de locale Forhold, er istand til; og 2) at Ukyndighed og Vindshyge spille en for stor Rolle i den almindelige Veterinairpraxis. Jeg har allerede i 1852 i Landmands-Forsamlingen i Kjøbenhavn bragt denne samme Gjenstand paa Bane, netop ved samme Leilighed som nu; i det mellemliggende Tidsrum er Loven af 29de Decbr. 1857 om Behandlingen af smitsomme Sygdomme blandt Huusdyrene udkommen, ligesom den dertil knyttede Instrux for Dyrlæger, men derved ere, efter min Formening, de omhandlede Mangler ikke bleve afhjulpne. Det er maastee overflødigt at bemærke, at jeg her berører disse Mangler i vort Veterinairvæsen i det Haab at vinde Opmærksomhed for dem hos oplyste Agerdyrkere, da disse have bedst Leilighed til at danne sig en selvstændig Mening om, hvor megen Opfordring

der maatte være til at søge disse Mangler afhjulpne, og der ikke vil kunne ventes noget godt Udbytte af Dyrlægernes Bestræbelser efter at være saa nyttige for Samfundet som muligt, naar deres Anstuelser om de tjenligste Midler for dette Diemed ikke samstemme med Jordbrugernes Opfattelse af Sagen. — I en Forhandling, som i Dyrælagesforeningen har været ført om dette Anliggende for kort Tid siden, viste det sig, at der er Sandsynlighed for, at vigtige Forbedringer ville kunne iværksættes uden større Beføstning fra det Offentliges Side end den nærværende.

Landmanden maa ligesaalet i dette Anliggende som i Almindelighed glemme den gylde Regel: „hjælp Dig selv saa godt som Du kan“. Kunde man hos enhver Paagjældende stole paa den fornødne Forsigtighed med sit Dvæg, vilde de offentlige Foranstaltninger mod Sygdommen blive mere overflødige. Det fremgaaer af det ovenfor Berørte, at det, uagtet de Foranstaltninger, der maatte træffes fra det Offentliges Side, er af Vigtighed, paa enhver Maade at værges sin Dvægbesætning for Samqvem med smittet eller sygt Dvæg, og at man maa vise stor Varsomhed med Indkjøb af nye Creature, og for yderligere Sikkerheds Skyld holde disse i en tilstrækkelig lang Tid affondrede fra den øvrige Besætning. — Under faretruende Forhold fordrer Besætningens Sundhedstilstand selvfølgelig ogsaa forøget Opmærksomhed fra Eierens Side, og man kan være forvisset om, at den vil være i høi Grad lønnende under den omhandlede Sygdom, ligesom en hurtig Paakaldelse af sagkyndig Hjælp ved mindste Spor til Sygdommen er en sikkrere Veie mod de Tab, som den medfører, end Hjemmeligholdelsen af dens Udbrud. Den Jordbruger, som selv tillægger sit Dvæg, er naturligviis langt mere sikkrret imod Sygdommen, end den, som fornøyer Dvægbesætningen ved Indkjøb, og der er saaledes heri en forstærket Opfordring til førstnævnte Fremgangsmaade, der desuden medfører mange andre bekjendte Fordele.
